

תוכן עניינים

מבוא	4
דיסוננס תוך קבוצתי	4
סגירות קוגניטיבית	5
הזדהות עם קבוצת השייכות	7
המחקר הנוכחי	8
שיטה	9
משתתפים	9
כלים	9
הליך	11
תוצאות	12
דיון	13
ביבליוגרפיה	16
נספחים	19
נספח א': פנייה לנבדק ושאלון דמוגרפי	20
נספח ב': שאלון צורך בסגירות קוגניטיבית	23
נספח ג': שאלון קבוצת הפנים	26
נספח ד': שאלון להערכת דיסוננס	27

מבוא

פסטינגר (Festinger, 1957) הוא אבי תיאורית הדיסוננס הקוגניטיבי. לפי תיאוריה זו אנשים שואפים לאיזון בין עמדות, רגשות ופעולות. העדר עקביות בין המחשבות, הרגשות והפעולות של האדם גורם למצב רגשי מעיק בעל סימוכין פיזיולוגיים (אותו הוא מכנה דיסוננס), שמעורר בהם רצון עז לשנות את מערך היחסים בין גורמים אלו כך שיצור עקביות. במילים אחרות, אנשים מנסים להפחית דיסוננס בין קוגניציות שונות בהם מחזיקים על ידי שינוי אחת או יותר מהקוגניציות המתנגשות. בעניין זה קיימת הסכמה רחבה כי פסטינגר צדק. אך, קיימת מחלוקת באשר להגדרת חוסר העקביות (Jost, 2019). פסטינגר סבר שחוסר עקביות נוצר בכל פעם שההיפך מקוגניציה מסוימת משתמע מקוגניציה אחרת (למשל, אם נער מחבב נערה אחת יותר מהשנייה ודווקא סייע לשנייה יותר מלראשונה). הגדרה זו של חוסר עקביות לא תמיד נכונה הן בשל העובדה שהינה מעורפלת ולא תמיד ברור מהו היפוכה של קוגניציה מסוימת וגם מאחר שהיא מתארת מצב בו, לכאורה, אנשים מצויים תדירות בדיסוננס בשכיחות גבוהה בהרבה מזו שבני אדם חווים בפועל (Jost, 2019). עם זאת עדיין חוקרים רבים נסמכים על התיאוריה ועל השלכותיה (Hinojosa, Gardner, Walker, Coglisier, & Gullifor, 2017).

דיסוננס תוך קבוצתי

גלספורד, פראטו ודוידיו (Glasford, Pratto, & Dovidio, 2008) הרחיבו את תיאורית הדיסוננס הקוגניטיבי וטענו שחוסר העקביות יכול לחול לא רק ברמה האינטרא-פרסונלית (תוך אישית) בין הקוגניציות שבהן מאן דהו מחזיק, אלא גם ברמה התוך קבוצתית, דהיינו אי התאמה בין עמדותיו ואמונותיו של הפרט לבין פעולות הקבוצה לה הוא משתייך. לדיסוננס חוויית הדיסוננס התוך קבוצתי (intra group dissonance) יכולה לנבוע מכך שקבוצת ההשתייכות של האדם פועלת באופן הסותר ערך מערכי הליבה בהם הוא מאמין ומחזיק. תחושת הדיסוננס היא תדירות בלתי נסבלת עד כדי כך שהוא פועל להפחיתה, בדרך דומה להפחתת הדיסוננס הקוגניטיבי ברמה התוך פרסונאלי (Matz, & Wood, 2005).

הדיסוננס התוך קבוצתי מבוסס על כך שכך פרט הוא בעל ערכים שהם ליבת מהותו (Noton, 2003; Monin, Cooper, & Hogg, 2003). ערך נגיש קוגניטיבי שאדם מחזיק יכול להוות מקור לדיסוננס. בנוסף הזהות החברתית וקבוצת הפנים שמהווה חלק ממושג העצמי של האדם (Castano, Yzerbyt, 2002; Paladino, & Sacchi, 2002) מהווה גורם המספק מידע אודות העצמי ומתוך כך יכולה להוות מקור נוסף לדיסוננס (Glasford et al., 2008).

גלספורד ועמיתים (Glasford et al., 2008; Glasford, Dovidio, & Pratto, 2009) הראו שדיסוננס תוך קבוצתי אינו רק מושג דיוורה, אלא שאכן מצוי דפקטו. במחקר בו השתתפו סטודנטים אמריקאים התומכים במדיניות רווחה נדיבה וקיבלו אינפורמציה שהממשל בארה"ב נוקט במדיניות הפוכה, חוו מצוקה פסיכולוגית גדולה מזו שחשו סטודנטים שלא קיבלו מידע זה, וכן רבה יותר מאלו שקיבלו מידע שמדינה מערבית אחרת נהגה באופן דומה (Gilford et al., 2008). מניסוי זה אף עלה

שסטודנטים שקיבלו את המידע באשר למדיניות המנוגדת של הממשל האמריקאי התנתקו מהקבוצה, דהיינו שינו את קבוצת ההשתייכות, בכדי להפחית את הדיסוננס שחשו. בניסוי נוסף הראו החוקרים (Gilford et al, 2008) שקיים קשר חיובי בין הרמה בה מחזיק האדם בערך הליבה האישי לבין תחושת חוסר הנוחות הפסיכולוגית מה שבתורו הביא לעלייה בצורך להפחית תחושה זו. לבסוף, נמצא קשר חיובי בין הזדהות עם קבוצת הפנים לבין חוסר נוחות פסיכולוגית בתגובה לפעילותה שסתרה את אבני היסוד של האמונה והערכים האישיים. נבדקים בעלי הזדהות גדולה יותר עם קבוצת הפנים האדירו את קבוצת הפנים ופעילותה ואילו בעלי הזדהות נמוכה יותר פעלו לשינוי דרכה של הקבוצה. (Glasford et al., 2009). הקשר האחרון שנמצא מביא לידי פרדוקס, בעלי הזדהות גבוהה עם קבוצת ההשתייכות יהיו רגישים לפעולותיה של הקבוצה המנוגדות לערכיהם, לעומת אלה המאדירים את קבוצת ההשתייכות שיראו מוטיבציה שלמר את הדימוי הקבוצתי החיובי, כך שהם ידחו מידע על פעולת הקבוצה שסותרת את ערכיהם או יחפשו דרכים ליישב את הסתירה (Roccas, Klar, & Liviatan, 2006) רב רובם יגבירו את הזדהותם עם קבוצת ההשתייכות וימצאו מאפיינים חיוביים חדשים של הקבוצה (Glasford et al., 2008; Glasford et al., 2009). בסופו של יום בעלי הזדהות גבוהה עם קבוצת הפנים יחוו דיסוננס גבוה יותר, אך זה רוסן על ידי תגובת פיצוי.

לצורך הבנת הסוגיה נערך פילוח שמאפשר הבנת הקשר בין הדיסוננס התוך קבוצתי למידת ההזדהות עם קבוצת הפנים לפי שלושה מדדים: חשיבות (עד כמה הקבוצה הינה חלק מהעצמי של הפרט), מחויבות (עד כמה מעוניין הפרט להיטיב עם הקבוצה) וכבוד (שיעור בו הפרט מכבד, מוקיר ומתמסר לנורמות הקבוצה והתנהלות מנהיגיה) (Roccas, Sagiv, Schwartz, Halevi, & Edelson, 2008). ההזדהות מורכבת מהחשיבות והמחויבות והאדרה העצמית קבוצתית מורכבת ממדד הכבוד (Roccas et al., 2008). מחקרים רבים עסקו בקשר שבין סגירות קוגניטיבית לדיסוננס במצבים שונים (Collins, al., 2008). השפעה רבת פנים ושונה בעצמתה על תופעת הדיסוננס התוך קבוצתי. (Crawford, & Brandt, 2017; Galleta, 2017; Mueller, 2020) ונמצא שלהזדהות עם קבוצת הפנים

סגירות קוגניטיבית

מהסקירה לעיל ניתן להבין שקיימת הערכה של ערכיות (valence) פעילות קבוצת הפנים, זו יכולה לנוע על גבי מדרג, אלא יש מצבים בהם החלוקה היא דיכוטומית ל"חיובי-שלילי" המביא פעמים רבות לאטימות מוחלטת לחלק ניכר מהאינפורמציה, שאינה עקבית עם התמה המרכזית של האדם. בספרות נהוג להגדיר מצב כזה של אטימות כסגירות קוגניטיבית (Cognitive closure) (Belanger et al., 2016). תופעה פסיכולוגית זו מקושרת תדירות לתחושת פחד וחרדה. הצורך בסגירות קוגניטיבית נובע מרצון להשיג ידע חד משמעי, שאינו לוט בערפל, בנושא כלשהו תוך הימנעות מבלבול ועמימות (Kruglanski & Webster, 1996). הספרות מבחינה בין שני צרכים שונים בסגירות קוגניטיבית: הצורך בסגירות קוגניטיבית מסוימת, שמהווה נטייה למציאת תשובה ספציפית אחת ל לשאלה והצורך בסגירות קוגניטיבית שאינה מסוימת, שהינו צורך בתשובה כלשהי, כל עוד היא חד משמעית וסופית. במחקר הנוכחי נתייחס לסגירות קוגניטיבית לא מסוימת (Kruglanski & Webster, 1996).